

ENIGE SOORTEN WIJNFLESSEN

Peter Vermeulen

De meest vervaardigde fles ter wereld is zonder twijfel de wijnfles. Eeuwenlang werd wijn in andere verpakkingen bewaard, o.a. dierenhuiden, maar vooral aardewerk. Tot de beroemdste containers] behoren in ieder geval de fraaie Romeinse amphora's.

In de 16e eeuw kwam de productie van gebruiksflessen op gang en al spoedig ontdekte men dat glas een ideaal verpakkingsmiddel voor wijn vormde. Overigens is het een misverstand te menen dat alleen in wijnproducerende landen wijnflessen gefabriceerd werden. Vooral in Engeland en Nederland werden eeuwenlang veel wijnflessen geblazen, enerzijds om de in vaten aangevoerde wijn lokaal te bottelen, anderzijds voor exportdoeleinden naar de wijngebieden.

In de afgelopen 350 jaar is de wijn verpakt geworden in de meest uiteenlopende soorten flessen, waarvan we er enkele nader onder de loep zullen nemen. De opsomming pretendeert geenszins volledig te zijn. Voor de kameraad-wijnflesspecialisten ligt hier dus een uitgestrekt terrein bloot i.c. het volgende clubblad, waarin U al Uw opmerkingen en aanvullingen kwijt kunt.

1. DE BOLSCHACHT

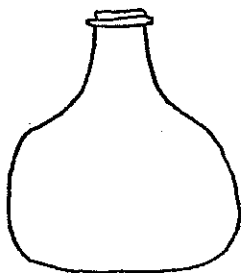
Dit is wel het oudste type wijnfles, vermoedelijk alleen in Engeland vervaardigd. Kenmerkend zijn de lange rechte hals en het bolvormige lichaam. De draadrand zit duidelijk(+2cm)

beneden de monding. Deze "shaft and globe" werd vervaardigd tussen ± 1630 en ± 1680 . De fles is nogal wankel en kwetsbaar. Er zijn dan ook maar weinig exemplaren gevonden. Een gave bolschacht met glaszegel (cachet) vertegenwoordigt een klein kapitaal.

2. DE KATTEKOP

De bekendste vorm van een antieke fles is de kattekop (onion), ook al vanwege het feit dat bij spectaculaire bergingen uit 16e en 17e eeuwse scheepswrakken vele exemplaren opgedoken en door de pers afgebeeld werden. De recente vondst van enige honderden gave, gevulde kattekoppen uit het "miljoenenwrak" van 't vliegend Hert voor de kust van Vlissingen, zal eenieder nog helder voor ogen staan. Dit type fles werd zowel in Amerika als in Engeland en op het vasteland van Europa vervaardigd. Bekend in de literatuur is vooral de "Dutch onion" geworden, terwijl ook de kleur van het glas als "Typical Dutch green" wordt aangegeven.

De vorm van de fles is veel stabielere dan de bolschacht: vlakke bodem, hoge ziel, korte hals. De draadrand zit aan het mondingseinde.

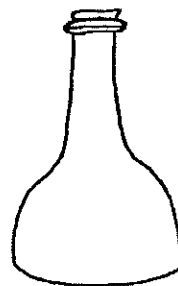
Vooraf in Engeland werden deze flessen nogal eens van een glaszegel of cachet voorzien. Hierop werd aangegeven de naam en/of symbool van de eigenaar, meestal van een kroeg of logement of van een adellijke peer. Soms is er een jaartal bij opgenomen.

Dit type kwam voor tussen ± 1670 en 1740.

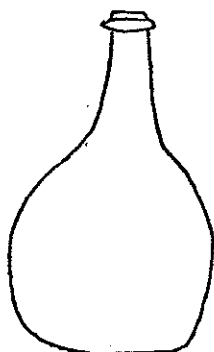
3. DE PAARDEHOEF

Een bekende variant van de wat latere kattedekop is de paardehoef (horse hoof). Met zijn typische aflopende schouders is de overeenkomst tussen naam en fles

snel te zien. Deze fles werd waarschijnlijk vooral op het Europese continent geblazen. De kleur van het glas is veelal bruinachtig, hetgeen zou kunnen duiden op het gebruik van open turf of bruinkoolgestookte ovens bij de vervaardiging van het glas.

4. DE BLAAR

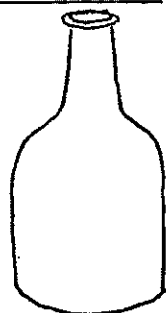
Een in Engeland bij verzamelaars populaire variant is de vrij zeldzame blaar (bladder), een onregelmatige kattedekopvorm. (± 1710-1780)

5. DE HAMER

De hamer (mallet) werd vooral tussen 1725 en 1755 vervaardigd. Het is een stevige fles, die in feite de overgang vormt tussen het kattedekoptype en de modernere cilindervorm.

6. DE PLOMPE

Deze fles (squat) is een variatie op het hamer model (1750-1830); enerzijds het laatste type in de ontwik-

keling naar de cilindrische wijnfles, anderzijds een voorloper van de zware, grote 19e eeuwse bierflessen, waarvan de in Suriname gevonden "djogo" (o.a. van Rensdorp, Amsterdam) in verzamelaarskringen erg populair geworden is.

7. DE ACHTKANT

In Engeland en Amerika werd een achtkantige variatie van de hamer geblazen. De vorm neigt bij de langere exemplaren al duidelijk naar de huidige wijnfles. In Nederland is deze fles vrij onbekend.

8. DE CYLINDRISCHE WIJNFLES

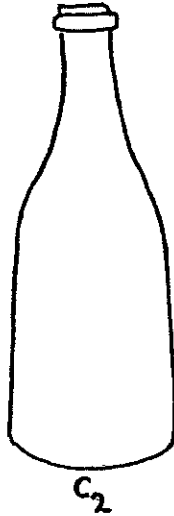
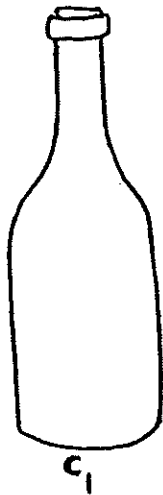
Deze ultieme vorm werd reeds vanaf ± 1740 (tot op heden) vervaardigd in een zo'n grote variatie en verspreiding, dat het ondoenlijk is, alleen al een opsomming te geven.

Enige typen wil ik echter niet onvermeld laten.

a. De Duitse rijnwijnfles (hock), een fraaie lange, slanke fles in allerlei kleuren gevonden. (rood, groen, wit, blauw, bruin). Soms met bodemrelief

(embossing)

b. Het damesbeen (lady's leg) met een relatief kort lichaam en een (uiteraard) fraai gevormde lange hals. Zeer gewild bij verzamelaars.

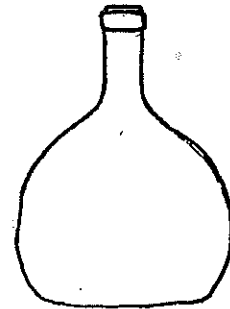

In Nederland werd dit type vaak gebruikt voor de verpakking van de beroemde Constantia-wijn.

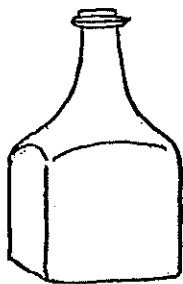
c. De Franse wijnflessen met als voornaamste typen de Bordeauxfles en de Champagnefles.

9. HET HORLOGE.

Deze tamelijk platte, ronde fles met vrij korte hals is populair geworden op verschillende plaatsen ter wereld. We noemen Duitsland (Bocksbeutel), Nederland (Kina-wijn), Portugal (Mattheusrosé) en Australië (Emoe-brand).

10. DE MADEIRA.

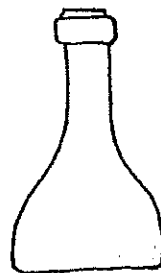

Deze nogal kleine fles heeft een vierkant bodemoppervlak (zoiets als een ouderwetse stuiver) en sterk afgeronde schouders en een hals ongeveer even lang als het lichaam. Het glas is zeer donker en de schouder is soms voorzien van een cachet met "Madera Wyn"

of "Dry Madera Wyn"

11. HET CALCOENTJE.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven het alom bekende calcoentje: een fles met een hals van normale afmetingen met een zeer klein lichaam. Deze fles zou vernoemd zijn naar de Hollandse advocaat Willem Calcoen, die van zijn dokter het wijngebruik moest terugdringen naar hooguit één glas per dag. Willem vond echter één fles per dag wel het absolute minimum, maar omdat hij ook graag nog wat bleef leven liet hij een fles blazen met de inhoud van slechts één glas.

WAT IN 'T VAT ZIT.....

De navolgende activiteiten staan op het programma:

22 september 1984 te Diever

Demonstratie glasblazen door Cees van Olst. Tevens zal Cees van Olst enige interessante films over glas/glasblazen vertonen. De dag zal besloten worden met een ruilbeurs.

28 oktober 1984 te Nieuwegein (WRK)

Lezing (met lichtbeelden) over de opgravingen in Zwolle en omstreken door Egbert Dikken. Tevens zal er een ruilbeurs worden gehouden.

24/25 november 1984 te Utrecht

De grote Verzamelaarsjaarmarkt in de Jaarbeurs. Een gebeurtenis die geen enkel lid mag missen!

U kunt er nog meer over vinden in dit nummer.